

halil bjelak

tumačenje sure ez-zuhruf (ukras)

Bismillahi-r-Rahmani-r-Rahim

Pravi vjernici samo su oni koji u Allaha i Poslanika Njegova vjeruju, i poslije više ne sumnjaju, i bore se na Allahovom putu imecima svojim i životima svojim. Oni su iskreni. (49, 15)

Od samog početka vremena, koje, što se čovjeka tiče, počinje teći od momenta stvaranja praoca ljudskog roda Adema, a.s., i u svetim knjigama, Objavi, opisanih događaja u Džennetu, s potpunom sigurnošću možemo tvrditi da su: **sumnja, nepovjerenje i nestalnost ljudske ćudi** uvijek bili fatalni za egzistenciju ljudske sreće. Sumnja, čiji su plod nepovjerenje i nestalnost ljudske naravi su i odviše očit aksiom, kako u međusobnom odnosu ljudi, tako i u njihovom odnosu prema svome Stvoritelju. S obzirom na Objavu, na kulturni i svaki drugi razvoj čovjeka, umjesto da nepovjerenje potpuno nestane, ono je postalo jedan od najtragičnijih rezultata, kako svih onih starih, tako i ove naše, savremene kulture, koja se tako anomalno i nesrazmjerno razvila i koja nikako nije u skladu s rezultatima nauke i ideologije vremena u kojem živimo.

Iako je upitno da li smo u pravu, često znamo istaći kako je naš materijalni i duhovni život iskoračio daleko naprijed, da je naše duševno saznanje pozitivno saznanje, i da naša spoznaja materije i Duha stoji ispred svega onoga što su protekla vremena ponudila ljudskom rodu. Zaneseni bijesnim vrtlogom modernog života, nevjerovatnim izumima, dinamikom svoje industrije, do sada nepoznatom manifestacijom ljudskog uma,

mi, djeca “najnaprednijeg” stoljeća, i ne primjećujemo kako se neprestano vrtimo u vrtlogu najveće kulturne laži, da se nalazimo u mraku najtragičnijih predrasuda, da se još uvijek borimo sa sjenama predašnjih stoljeća, jer nikada religiozna, politička, ekonomska pa i bračna laž nisu bile očividnije, akutnije i sramotnije nego danas. To je sigurno najveća ironija, najveći paradoks u historiji čovječanstva. Mi, koji danas priznajemo samo dinamiku svoje duše, ljepotu sopstvenog tijela i refren životne himne koju pjevamo po taktu rotirajućih točkova, u vjeri sve više i više, sudjelujemo samo u ceremonijama i nekom izmišljenom kultu, kao što su razne “Lastavice”, “Raspukle stijene”, “Djevojačke pećine” i bezbrojni drugi bid’ati (novotarije), stojimo baš kao što su nekada stajala neobrazovana djeca duša ovjekovječenim čudnim, mističnim gestama i pompeznim, smiješnim vjerskim ceremonijama.

Ako svoju pažnju posvetimo onome što nam u vezi s ovom temom jasno i nepogrešivo nudi 43. sura Kur’ana Ez-Zuhruf, uvjerit ćemo se kako su se na pozornici historije ljudskog bitisanja samo akteri smjenjivali, a da je obrađivana tema uvijek ostajala ista.

Bismillahi-r-Rahmani-r-Rahim

1 Ha-Mim.

2 Tako Mi Knjige jasne,

3 Mi je objavljujemo kao Kur’an na arapskom jeziku, da biste razumjeli,

4 a on je u Glavnoj knjizi, u Nas, cijenjen i pun je mudrosti.

5 Zar da odustanemo da vas opominjemo zato što svaku mjeru zla prelazite?,

6 a koliko smo Mi prijašnjim narodima vjerovjesnika poslali,

7 i nijedan im vjerovjesnik nije došao, a da mu se nisu narugali!

8 Zato smo uništavali one koji su od ovih moćniji bili, a ranije su isticane vijesti o narodima drevnim.

9 A ako ih upitaš ko je stvorio nebesa i Zemlju, oni će sigurno reći; “Stvorio ih je Allah!” – Da, Silni i Sveznajući;

10 Onaj Koji vam je Zemlju kolijevkom učinio i po njoj vam prolaze stvorio, da stignete kuda naumite;

- 11 *Onaj Koji s neba s mjerom spušta vodu, pomoću koje u život vraćamo mrtve predjele – tako ćete i vi biti oživljeni;*
- 12 *Onaj Koji stvara stvorenja svake vrste i daje vam lađe i kamile da putujete,*
- 13 *da se leđima njihovim služite i da se, kad na njima jahali budete, blagodati Gospodara svoga sjetite i da kažete: “Hvaljen neka je Onaj Koji je dao da nam one služe, mi to sami ne bismo mogli postići,*
- 14 *i mi ćemo se sigurno Gospodaru svome vratiti.”*
- 15 *A oni Njemu od robova Njegovih pripisuju dijete. Čovjek je, zaista, očividni nezahvalnik.*
- 16 *Zar da između onih koje On stvara uzima Sebi kćeri, a vas da daruje sinovima?,*
- 17 *a kad nekog od njih obraduju viješću da mu se rodila ona koju pripisuje Milostivom, lice mu se pomrači i postaje potišten.*
- 18 *Zar one koje u ukrasima rastu i koje su u prepirci bespomoćne?*
- 19 *Oni meleke, koji su robovi Milostivoga, ženama nazivaju. Zar su oni prisustvovali stvaranju njihovu? Njihova tvrđenja bit će zapisana, i oni će odgovarati!*
- 20 *“Da Milostivi hoće”, govore oni, “mi im se ne bismo klanjali.” Oni o tome ništa ne znaju, oni samo lažu.*
- 21 *Zar smo im prije Kur’ana dali Knjigu pa se nje pridržavaju?*
- 22 *Oni čak govore: “Mi smo zatekli pretke naše kako ispovijedaju vjeru, i, prateći ih u stopu, mi smo na Pravom putu.”*
- 23 *I eto tako, prije tebe, Mi ni u jedan grad nismo poslanika poslali, a da oni koji su raskošnim životom živjeli nisu govorili: “Zatekli smo pretke naše kako ispovijedaju vjeru i mi ih slijedimo u stopu.”*
- 24 *“Zar i onda”, govorio bi on, “kad vam ja donosim bolju od one koju ste od predaka vaših upamtili?” A oni bi odgovarali: “Ne vjerujemo mi u ono što je po vama poslano.”*
- 25 *I Mi smo ih kažnjavali, pa vidi kako su skončali oni koji su poslanike u laž ugonili.*

Ova sura prikazuje dio poteškoća, prepreka, rasprava i opiranja na koja je nailazio poziv u islam. Istovremeno nam pokazuje kako je Kur’ani-kerim od toga liječio ljudske duše,

tako što je, umjesto mitova legendi, idolopoklonstva i ostalih džahilijetskih ispraznosti, kojima su bile obuzete ljudske duše toga doba, u njih usađivao svoje istine i vrijednosti. Nažalost, toga još i danas ima, a bilo ga je uvijek i svugdje.

Džahilijetski pagani govorili su: “U ovoj stoci što ju je Allah ljudima potčinio, ima jedan dio koji pripada Allahu, a jedan dio božanstvima našim.”

Oni određuju za Allaha dio ljetine i dio stoke, koju je On stvorio, pa govore: “Ovo je za Allaha”, tvrde oni, “a ovo za božanstva naša!” Međutim, ono što je namijenjeno božanstvima njihovim ne stiže Allahu, dok ono što je određeno za Allaha stiže božanstvima njihovim.

Oni su o stoci imali još mnogo bajki i drugih praznovjerja, sva su nastala odstupanjem od prave vjere. Tako su imali vrstu stoke koja je bila zabranjena za jahanje, druga vrsta bila je ona čije je meso bilo zabranjeno jesti:

Oni govore: “Ova i ova stoka i ti i ti zemaljski plodovi zabranjeni su, smiju ih jesti samo oni kojima mi dozvolimo, a ove i ove kamile je zabranjeno jahati.” Ima stoke prilikom čijeg klanja ne spominju Allahovo ime, izmišljajući o Njemu laži...

Ova sura pokazuje kako korigovati ova odstupanja i kako ljudske duše vratiti pravoj vjeri i njenim istinama. Pa kako je stoka samo jedna stavka u životu čovjeka i dio u Allahovom stvaranju nebesa, Zemlje i svega ostalog, Allah je stoku stvorio i ljudima potčinio samo da bi Ga se sjećali i bili Mu zahvalni, a ne da Mu drugove i pomagače izmišljaju i vjeruju u ono što im On nikako nije naredio. Iako su priznavali da je Allah jedini Stvoritelj, oni su tu činjenicu sasvim zanemarili i u svom svaki-dašnjem životu potpuno zapostavili, a prigrlili su vjerovanja u mitove i legende.

A ako ih upitaš ko je stvorio nebesa i Zemlju, oni će sigurno reći: “Stvorio ih je Allah!” – Da Silni i Sveznajući...

Idolopoklonici džahilijetskog perioda govorili su: “Meleki su kćeri Allahove.” Iako su mrzili da se njima ženska djeca rađaju, (čak su ih živu u pijesak zakopavali), Allahu su kćeri pripisivali, a potom ih, mimo Njega obožavali govoreći: “Mi ih obožavamo po Allahovoj volji, da On hoće, mi ih ne bismo obožavali.” I ova kao i druge legende rezultat su njihovih odstupanja od izvorne

vjere. U vezi s ovom legendom koja nema nikakvog zdravog oslonca, naspram njihovih nakaradnih zaključivanja stoji zdrava logika prave vjere.

A oni Njemu od robova Njegovih pripisuju dijete. Čovjek je, zaista, očevitni nezahvalnik. Zar da među onima koje On stvara uzima Sebi kćeri, a vas da daruje sinovima? A kad nekom od njih jave da mu se rodila ona koju pripisuje Milostivom, lice mu se pomračí i postaje potišten. Zar one koje u ukrasima rastu i koje su u prepirci bespomoćne? Oni meleke, koji su robovi Milostivoga, ženama nazivaju. Zar su oni prisustvovali stvaranju njihovu? Njihova tvrđenja bit će zapisana, i oni će odgovarati. "Da Milostivi hoće", govore oni, "mi im se ne bismo klanjali." Oni o tome ništa ne znaju, oni samo lažu. Jesmo li im prije Kur'ana dali Knjigu pa se nje pridržavaju? Oni čak govore: "Mi smo zatekli pretke naše kako ispovijedaju vjeru, i, prateći ih u stopu, mi smo na Pravome putu."

Kada im je rečeno: "Vi obožavate kumire i stabla, zaista ste vi i to što mimo Allaha obožavate gorivo džehennemsko", i još im je rečeno da će sve ono: kipovi, drveće i oni koji to mimo Allaha obožavaju gorjeti u vatri džehennemskoj, oni ovaj jasan i otvoren govor iskrivljaju i tu nalaze materijal za raspravu i prepirku, pa kažu: "Šta će onda biti s Isaom, a.s., jer njega njegov narod obožava? Hoće li i on u Džehennem?!" Zatim nastavljaju: "Kipovi su skulpture meleka, a meleki su Allahove kćeri. To što ih mi obožavamo ispravnije je i bolje od kršćanskog obožavanja Isaa, jer je on čovjek i ima ljudsku prirodu."

Ova sura ukazuje na njihovo izopačeno držanje u ovoj polemici i na Isaovu, a.s., nevinost glede grijeha koje su počinili njegovi sljedbenici, a čega se on u potpunosti odrekao.

A kad je narodu tvome kao primjer naveden sin Merjemin, odjednom su oni, zbog toga, zagalamili – i rekli: "Da li su bolji kumiri naši ili on?", a naveli su ti ga kao primjer samo zato da bi spor izazvali, jer su oni narod svadalački. On je bio samo rob koga smo Mi poslanstvom nagradili i primjerom za pouku sinovima Israilovim učinili...

Za sebe kažu da su oni pravi sljedbenici vjere Ibrahimove i da su u vjeru upućeniji od sljedbenika Knjige (Indžila). Oni su ustvari u svom džahilijetu u velikoj zabludi.

U ovoj suri jasno je istaknuto da je Ibrahimova, a.s., vjera, vjera vječnog tevhida i da im je Poslanik, s.a.v.s., došao baš s tom vjerom, a oni ga dočekaše na način kako to ne dolikuje potomcima Ibrahimovim.

A kad Ibrahim reče svome ocu i svome narodu: "Nemam ja ništa s onima kojima se vi klanjate. Ja se klanjam Onome Koji me je stvorio, jer će mi On, doista, na Pravi put ukazati." On učini riječi tevhida trajnim za potomstvo svoje, da bi se dozvali. – A Ja sam dopustio ovima, a i precima njihovim da uživaju sve dok im nije došla Istina i Poslanik očevidni. – A sada kad im Istina dolazi, oni govore: "Ovo je vradžbina i mi u nju nikako ne vjerujemo!"

Oni nikako nisu mogli shvatiti zašto je Uzvišeni Allah, dž.š., za Svoga poslanika izabrao njega, Muhammeda, s.a.v.s., pa su o njemu svakojake laži izmišljali i po vlastitim mjerilima sud donosili.

Ako ovdje samo na trenutak zastanemo i realno sagledamo stanje u kojem se mi danas nalazimo, dva vrlo gorka zaključka će nam se sama od sebe nametnuti: 1, vidjet ćemo da, između ostalog, i raznorazni filmovi, isprazne serije i ostale nakaradne emisije čine da danas ima više onih koji mimo Allaha neka druga božanstva zazivaju nego što ih je ikada bilo; 2, iz onoga što mi danas činimo, bit će nam potpuno jasno kako su se narodi prije nas od prave vjere udaljivali i kako su od vjerskih istina mitove i legende stvarali. Pogledajmo kako mi Bošnjaci neke sasvim sporedne, čak i vrlo upitne ceremonije, oreolom svetosti zaodijevamo. Očit primjer jeste tzv. "**Mali bosanski hadž.**" (Vidi: *Preporod*, br. 15/905. 01. 08. 2009.) Veliki bosanski hadž, će, bezbeli, biti onaj kod "raspukle" stijene, jer ga daleko veći broj "hodočasnika" posjećuje.

Govorili su: "Trebalo je da ovaj Kur'an bude objavljen nekom uglednom čovjeku iz jednog od ova dva velika grada!" Zar će oni dijeliti milost Božiju? (Odnosi se na poslanstvo) Mi smo među njima podijeliti životne potreštine na ovom svijetu i jedne nad druge uzdigli po nekoliko stepeni (u vlasti, položaju i časti) da bi jedni druge služili i pomagali u sticanju ovosvjetskih dobara, a milost Gospodara tvoga bolja je od onoga što oni gomilaju. A da neće svi ljudi postat nevjernici, Mi bismo krovove kuća onih koji ne vjeruju u Milostivo od srebra učinili, a i stepenice uz koje se

penju, i vrata kuća njihovih i divane na kojima se odmaraju, i ukrase od zlata bismo im dali, jer sve je to samo uživanje na ovom svijetu, a onaj svijet u Gospodara tvoga bit će za one koji budu Njegova naređenja izvršavali, a Njegovih zabrana se klonili.

Jedno od tri najznačajnija poglavlja ove sure jeste poglavlje koje se odnosi na susret Musaa, a.s., i faraona. Pa kad ono što se dešavalo prije više od 3.500 godina uzmemo u razmatranje i uporedimo s onim što se dešava na kraju dvadesetog i početkom dvadesetprvog stoljeća, vidjet ćemo da je razlika u tome što više nema Musaa, a.s., što je u njegovo vrijeme, o kojem govorimo, bio samo jedan faraon, a da ih danas ima na hiljade. U ovom poglavlju posebno je istaknuto kako se faraon oholo ponašao, kako je Allaha nijekao, i naročito to kako je na kraju ponižen bijedno skončao, a takva sudbina čeka svakog oholog i Allahu, dž.š., nepokornog nezahvalnika.

Još davno Mi smo poslali Musaa sa znamenjima Našim faraonu i glavešinama njegovim, i on je rekao: "Ja sam, doista, Gospodara svjetova poslanik!" I pošto im je donio znamenja Naša, oni su ih, odjednom, počeli ismijavati. I Mi smo im dokaze pokazivali, sve jedan veći od drugoga, i na muke smo ih stavljali ne bi li se dozvali. "O ti čarobnjače!", govorili su oni, "zamoli Gospodara svoga, u naše ime, na temelju tebi datog obećanja, mi ćemo sigurno Pravim putem poći!" A čim bi ih nevolje oslobodili, začas bi obavezu prekršili. I faraon obznani narodu svome: "O narode moj", reče on, "zar meni ne pripada carstvo u Misiru i ovi rukavci rijeke koji ispred mene teku, shvaćate li? I zar ja nisam bolji od ovoga bijednika koji jedva umije govoriti? Zašto mu nisu stavljene narukvice od zlata ili zašto s njim zajedno nisu došli meleki?" I on zavede narod svoj, pa mu se pokori, oni su, doista, bili narod grešni. A kad izazvaše Naš gnjev, Mi ih kaznismo i sve ih potopismo, i učinismo ih primjerom i poukom narodima kasnijim.

1. Musa, a.s.

Koliko god govorili i ma šta rekli o gorostasnoj figuri Allahovog poslanika Musaa, a.s., i ma koliko se trudili da ne izostavimo neki podatak iz života ovog velikana, nećemo uspjeti. Propusta mora biti, jer se radi o jednoj izuzetnoj veličini, jednom od najodabranijih Allahovih poslanika, o kome je nemoguće

sve reći. Međutim, ono što o njemu stoji u svetim knjigama, posebno u Kur'anu, dovoljno nam je da zaključimo kako je to jedna veličina poput Gore Sinajske, na kojoj mu je i Allahova objava data. Musa, a.s., spomenut je u Kur'anu na 136 mjesta, što je znatno više nego su po imenu spomenuti svi Allahovi poslanici zajedno. Odlikovan je i time što je Uzvišeni Allah, dž.š., s njim razgovor vodio – *A Allah je sigurno s Musaom razgovarao.* (4, 164)

Sve ono što je na temelju relevantnih, do sada, naučno potvrđenih podataka, o njemu zabilježila historija, može se iskazati u nekoliko rečenica. Rođen je prije nešto više od tri i po hiljade godina u vrijeme faraona Setija, na čijem će dvoru, Allahovom voljom, rasti zajedno s njegovim sinom Ramzesom II, koji će kasnije vladati Egiptom punih 67 godina, i to je onaj faraon s kojim će Musa, a.s., kao Allahov poslanik imati dosta problema, a koga su i Tevrat i Kur'an ovjekovječili kao pojam zla i kufra.

Na temelju onoga što o Musau, a.s., govore Tevrat i Kur'an, on u Starom zavjetu predstavlja centralnu ličnost o kojoj svi ljudi, bez obzira na vjeru, moraju govoriti s najvećim pijetetom. Veličanstven je kao Gora Sinajska, sa čijih je vrhova ljudskom rodu donio deset Allahovih zapovijedi koje predstavljaju dekalog, zakon najviših moralnih vrijednosti. Iako je to zakon donesen prije toliko hiljada godina, on je aktuelan i danas, a bit će uvijek i za sva vremena, jer je to Allahov zakon, a u njemu nema promjena niti on zastarijeva: *...u Allahovim zakonima ti nikad nećeš naći promjene, u Allahovim zakonima ti nećeš naći odstupanja.* (35, 43)

Svojom ličnošću i svojim djelima, Musa, a.s., kao vođa i oslobodilac jednog naroda s Knjigom Objave u ruci: *Mi smo objavili Tevrat, u kojem je uputstvo i svjetlo...* (5, 44), nadmašuje sve jevrejske praooce, sudije i kraljeve. Takvog velikana Jevreji nisu imali, niti će ga više ikada imati.

Kao što je već rečeno, rođen je prije više od 3.500. godina u skromnoj, ali nadasve časnoj porodici, časne loze i porijekla. Prema svemu onom što možemo, naročito iz kur'anskog teksta zaključiti, radi se o Imranovoj porodici, Alu Imran, po kojoj je treća sura Kur'ana dobila ime, jer iz te porodice potječu mnogi,

a istovremeno su djelovala dva Allahova poslanika, Musa i Harun, a.s. Kao što znamo, trojica od Allahovih poslanika spadaju među *ulu-l-azm*; *Musa*, *Isa* i *Muhamed*, salavatulahi alejhim edžmein. Dvojica od njih trojice potječu iz Alu Imran, Musa i Isa, a.s.

Allah je odabrao Adema, i Nuha, i Ibrahimovu porodicu, i Imranovu porodicu nad ostalim svijetom. (3, 33)

Bilo je to ono vrijeme kada je u Egiptu bio na snazi drakonski zakon po kojem su sva muška novorođena jevrejska djeca morala biti ubijena. Ovaj užasni zakon donesen je nakon što su hijerofanti, razni proricatelji, vračari i gatari javili faraonu da će se među Jevrejima roditi muško dijete, koje će, kad odraste, oboriti vlast Egipćana, a uzdići moć Jevreja koji su tada robovali u zemlji misirskoj. *I (sjetite se) kada smo vas od faraonovih ljudi izbacili, koji su vas najgorim mukama mučili: mušku vam djecu klali, a žensku u životu ostavljali; a to vam je bilo veliko iskušenje.* (2, 49)

Prema Starom zavjetu, *Izlazak – Mojsijevo (Musaovo) i Aronovo (Musaovo i Harunovo, a.s., rodoslovlje)* majci je bilo ime Jokebeda, a ocu Amram, *Imran*.

Putem nadahnuća od Uzvišenog Allaha, dž.š., majka je dobila uputstva šta da uradi.

Mi nadahnusmo Musaovu majku: “Doji ga, a kad se uplašiš za njegov život, baci ga u rijeku, i ne strahuj i ne tuguj, Mi ćemo ti ga, doista vratiti i poslanikom učiniti.” (28, 7)

Majka ga stavlja u kovčežić i spušta u Nil, a njegovoj sestri, kojoj je tada bilo između deset i dvanaest godina, zapovijeda: “Idi obalom neprimjetno i pazi šta će se s njim desiti.” Kada se kovčežić zaustavio u blizini faraonovog dvora, gdje se na plaži sa svojim sluškinjama kupala faraonova kćer jedinica i njegoa mezimica Bitija, ili kako Josip Flavije u svom djelu *Jevrejske starine* kaže da joj je bilo ime Termutis, ugledala je kovčežić i naredila da joj ga donesu. Kada je otvorila kovčežić i ugledala izuzeto lijepo i zdravo dijete, kako je bila nerotkinja, Allahovom voljom, odmah se u njega od srca zaljubila. No pošto je svima bilo jasno da se radi o jevrejskom djetetu, faraonov astrolog Balam zahtijeva da se dijete odmah ubije. Međutim, Termutis, u kojoj su se probudili materinski osjećaji, sva u suzama kleči

i moli svog oca faraona da ga poštedi. U pomoć joj priskaču i mnogi faraonovi proroci i traže da se dijete ne ubija prije nego što se podvrgne testu. Traže da se donesu dva poslužavnika, na jednom će biti zlato, a na drugom žeravica, pa ako dijete pođe da dohvati zlato, odmah ga treba ubiti, a ako uzme žeravicu, treba ga poštedjeti. Dijete, voljom i planom Svevišnjega, zgrabi žeravicu i odmah je strpa u usta. Tom prilikom se toliko opekao da će kasnije u životu dugo imati govornu mahanu, zamuckivati. Sad kad mu je život pošteden, trebalo je naći dojilju koja će ga dojiti. Koja god bi pokušala da ga zadoji, dijete bi je odbijalo. Tada prilazi njegova sestra koja kaže: “Ja znam ženu čiju dojkicu nijedno dijete neće odbiti; ako hoćete ja ću vam je dovesti.” Tako je Musa, a.s., vraćen svojoj majci, i od tada će kao princ s Ramzesom II rasti na faraonovom dvoru, a dosta vremena provodit će i u svojoj porodici.

Nakon što je već odrastao, jednog dana u gradu vidje kako jedan Egipćanin krvnički tuče jednog Jevreja, on priteče u pomoć svom sunarodnjaku i tom prilikom nehotice ubija Egipćanina, zbog čega bježi i stiže u Medjen, gdje će ostati više godina, oženiti se i dobiti djecu.

Poslije više godina provedenih u Medjenu vraća se u Egipat. Na putu ga noć zatiče na Sinaju. Kako je noć bila hladna, a djeca mala i kako nije imao čime naložiti vatru da ih ogrije, našao se u vrlo delikatnoj situaciji. Osvrćući se tamo i ovamo, on najedanput u daljini spazi vatru. Kako u Bibliji stoji, to je bio onaj **Gorući grm**, koji gori, ali ne sagorijeva. Kada se približio Grmu, bio je imenom zovnut i tom prilikom mu bi rečeno “**Ne prilazi ovamo – Izuj obuću s nogu, jer mjesto na kojem stojiš je sveto tlo.**”

Ovaj je događaj u Kur'anu, a.š., ovako opisan: *Kada je vatru ugledao pa čeljadi svojoj rekao: “Ostanite vi tu, ja sam vatru vidio, možda ću vam nekakvu glavnu donijeti ili ću pored vatre naći nekoga ko će mi put pokazati” – a kad do nje dođe, neko ga zovnu: “O Musa, Ja sam, uistinu, Gospodar tvoj. Izuj, zato, obuću svoju, ti si, doista, u blagoslovljenoj dolini Tuva.”* (20, 12)

I kada je Musa, a.s., na Sinajskoj gori od Svevišnjeg Allaha dobio uputstva, on u Egipat stiže kao Njegov poslanik i istinski vođa sa zadatkom da jevrejski narod oslobodi ropstva i

iz Egipta ga odvede u zemlju Kanaan. I kao Allahov poslanik i kao vođa jevrejskog naroda morao je mnogu gorku čašu ispiti i mnogo jada pretrpjeti baš od svoga rođenog naroda, koji je uvijek volio da kritikuje, koji nije bio naviknut da ima svoje autoritete. Buntovni i turbulentni elementi njegovog naroda koji su se, ne prihvatajući istinsku vjeru u Jednog, Jedinog Boga, dž.š., uvijek i nanovo vraćali idolatriji dovodili su ga do očajanja. A kad bi nešto poželjeli ili kad bi im bilo teško, obraćali bi mu se riječima: “O Musa, zovi *tvoga* Boga da nam da...” Vrhunac njihove nepokornosti jeste “zlatno tele”, što je Musaa, a.s., pri povratku sa Sinaja, kada je primio objavu na pločama napisanu, toliko rasrdilo da je bacio ploče: *...i ploče baci, i brata svoga za kosu dohvati i poče ga vući sebi...* (7, 150)

Iako je Musa, a.s., bio izuzetno snažna tijela i duha, on bi kao čovjek već tada napustio jevrejski narod i odrekao ga se, ali tu je do izražaja došla ona posebna snaga kojom je Uzvišeni Allah uvijek ojačavao Svoje poslanike. On uspijeva da svojom snažnom i krepkom rukom, od jedne rulje razdijeljene na dvanaest plemena, formira jednu kompaktnu naciju, i da jednoj buntovnoj i destruktivnoj gomili da osnove jedne buduće jake države. Iako je bio jedan od odabраних Allahovih poslanika, trebalo mu je mnogo truda i vremena dok nije uspio da tom narodu, čiji su pripadnici do tada bili robovi, ulije svijest da su oni ti koji su se Allahu zavjetovali:

I kada smo od sinova Israilovih zavjet uzeli da ćete se jedino Allahu klanjati, i roditeljima, i bližnjima, i siročadi, i siromasima dobročinstvo činiti, a ljudima lijepo riječi govoriti i molitvu obavljati i milostinju davati, i vi ste se poslije, izuzev vas malo, izopačili i zavjet iznevjerili. (2, 83)

I pored svih problema koje su mu njegovi sunarodnici stvarali, Musa, a.s., uspio je u svojoj misiji, zbog čega će zauvijek uživati ugled, i to ne samo kod Jevreja. Neka plemena su, kako u “Jevrejskim starinama” navodi Josip Flavije, otišla ustranu toliko daleko da su ga za božanstvo uzimala. Njegov život, njegovo djelovanje i mudžize, koje i Tevrat i Kur’an opširno opisuju, a naučna otkrića svakim danom sve više potvrđuju, tokom stoljeća davali su ogroman materijal bujnoj mašti zanesenih talmudista i rabinskih filozofiranja, tako da pod utjecajem

čari njihove poezije i dramatičnog prikazivanja pojedinih scena iz njegovog života, mnogi i danas uspomenu na lik i djelo ovog gorostasa pripisuju legendi. Međutim, kao što niko od nekoliko milijardi onih koji slijede tri objavljene knjige ne sumnja u njegovo postojanje kao Allahovog poslanika i kao historijsku ličnost, isto tako u to ne sumnja ni najveći broj velikana uma među naučnicima svijeta kao što su: Njutn, Paster, Mendel, Maksvel, Faradej, Kepler i mnogi drugi. Također, ni među ozbiljnim historičarima nema nikoga ko u to izražava sumnju, a kamoli da o tome stvara mit i legende.

Oko tih idolopokloničkih legendi i odstupanja od prave vjere, oko tih njihovih ispravnih i lažnih vrijednosti o kojima govori ova sura obrađujući ih u tri etape, prva je već istaknuta, a na dio materije druge ukazali smo u nekoliko izabranih ajeta iz ove sure. Pa da to i detaljno prikazemo:

Ha-Mim. Tako Mi Knjige jasne. Mi je objavljujemo kao Kur'an na arapskom jeziku, da biste razumjeli. Sura počinje s dva harfa, slova, **Ha** i **Mim**, zatim se na njih nadovezuju riječi: *I tako Mi Knjige jasne...* Allah, dž.š., zaklinje se harfovima *Ha-Mim* i *Knjigom jasnom*. Bilo da je *Ha-Mim* kategorije *Knjige jasne* ili da je *Knjiga Jasna* kategorije *Ha-Mim*, ona je po svojoj jezičkoj formi kategorije ova dva slova. U jeziku ljudi ova dva slova su kao i sva ostala, znaci Stvoritelja, Koji je ljude stvorio takvim kakvi jesu i podario im ove glasove. Kada se u Kur'anu spominju ova dva slova, onda tu ima više značenja i sinonima.

Uzvišeni Allah, dž.š., zaklinje se *Ha-Mimom* i *Knjigom jasnom* nagovještavajući da će mu dati ovu formu u kojoj ju je objavio Arapima: *Mi je (Knjigu) objavljujemo kao Kur'an na arapskom jeziku.*

Cilj je da ga oni, kad se sretnu s Kur'anom objavljenim na njihovom jeziku, potpuno shvate i razumiju. Ovu jezičku formu Kur'anu Uzvišeni Allah, dž.š., dao je onda kad je odlučio da Arapi budu nosioci Njegove poruke i mudrosti, a na jedan dio toga ukazao je u suri Eš-Šura; i samo je On znao da su ovaj narod i ovaj jezik prikladni da ponesu Njegovu poruku i prošire je. *A Allah dobro zna kome će povjeriti poslanstvo Svoje...* (6, 124). Nakon toga On ukazuje na visok stepen Kur'ana, njegovu

visoku deredžu i Allahovu vječnu odluku koju je još u ezelu donio. *A on je u Glavnoj knjizi, u Nas, cijenjen i pun mudrosti.*

Ovdje nećemo ulaziti u raspravu o slovnom značenju kad je riječ o *Ummu-l-kitabu*; da li se to odnosi na *Levhi mahfuz* ili na bespočetno i beskrajno sveznanje Uzvišenog Allaha, dž.š.? Ovo je takvo kakvo jeste, i mi svojim poimanjem njegovu sveukupnost ne možemo dokučiti. Međutim, iz toga shvatamo onoliko koliko je nama dostatno da dobijemo predodžbu o njegovoj univerzalnosti. Kada učimo/čitamo ovaj ajet: *A on je u Glavnoj knjizi, u Nas, cijenjen i pun mudrosti.* osjetimo iskonsku i neprolaznu vrijednost Kur'ana, a.š., u Allahovom sveznanju i Njegovoj procjeni. Nama je to sasvim dovoljno, jer je Kur'an *cijenjen i pun mudrosti*, a to su dva atributa koji od svake sumnje oslobađaju svakoga ko razumno razmišlja. To je tako! On kao da ima dušu, dušu koja ima takva svojstva i osobine da se njom složi svaka duša koje se dotakne. On svojom veličinom i mudrošću uzdiže ljudski rod, vodi ga i upućuje u skladu s njegovom prirodom i osobinama. On u ljudski um i njihov život razvija istinske vrijednosti, predodžbe i istine s kojima se slažu ova dva atributa: *cijenjen i pun mudrosti*. Utvrđivanje ove činjenice dovoljno je da narod, na čijem je jeziku objavljen Kur'an, sagleda ogromnu vrijednost i čast koju mu je Allah, dž.š., poklonio, ukazuje im do kojih granica sežu njihova ružna opiranja istini i njeno omalovažavanje, i zbog toga ih Uzvišeni prekoriševa i prijeti im da će zbog činjenja tih ružnih djela i sami biti zanemareni i napušteni. *Zar da odustanemo da vas opominjemo zato što svaku mjeru zla prelazite?*

Bilo je, i još uvijek je čudno, to što se Uzvišeni Allah, dž.š., u Svojoj svemoći, uzvišenosti i sveimanju, zanima za ovu skupinu ljudi, pa im objavljuje Knjigu na njihovom jeziku, govori im o onome što oni u svojim dušama skrivaju, o tajnama života, Pravom putu, a priča im priče o narodima drevnim i upozorava ih na Allahovu kaznu narodima prošlim. Ipak, i pored svega, oni to zanemaruju i od toga glavu okreću.

Zaista je to strašna prijetnja da će, ako, i nakon svega, budu pretjerivali u činjenju loših djela, biti zanemareni i lišeni Allahove pažnje i zaštite. Uz ovu prijetnju On ih podsjeća na to kakva je kazna zadesila one koji su Allahove poslanike u laž ugonili.

A koliko smo Mi prijašnjim narodima vjerovjesnika poslali. I nijedan im vjerovjesnik nije došao, a da mu se nisu narugali! Zato smo uništavali one koji su od ovih moćniji bili, a ranije su isticane vijesti o narodima drevnim.

Pa šta onda oni mogu očekivati kada znaju da je Allah i one koji su od njih daleko moćniji bili uništavao kad god su Njegove poslanike ruglu izvirgavali ovako kako oni to čine. Čudno je i to da jedan narod priznaje opstojnost Uzvišenog Allaha, dž.š., priznaje da je On stvorio nebesa i Zemlju, a da potom svoj život ne uređuje u skladu s tim priznanjem, nego Mu nekakve ortake izmišlja te Mu od stoke koju je On stvorio određuje dio, i, to što su oni smatrali da su meleki Allahove kćeri, koje su potom, u kamenim ili drvenim kipovima, obožavali.

A ako ih upitaš ko je stvorio nebesa i Zemlju, oni će sigurno reći: “Stvorio ih je Allah!” – Onaj Koji vam je Zemlju kolijevkom učinio i po njoj vam prolaze stvorio da stignete kuda naumite...

Arapu su imali neka svoja vjerovanja koja su bila ostaci prave vjere, vjere Ibrahima, a.s., ali je ona zamrla, i u nju su se uvukli mitovi i legende. Istina, od nje je ostalo nešto što se ne može zaniijekati, a to je priznanje postojanja Stvoritelja svemira i da je to Uzvišeni Allah, dž.š., a i po logici zdravog uma nemoguće je da je svemir nastao bez svog stvoritelja i da ga je niko drugi, osim Allaha, mogao stvoriti. Oni su od svega toga zadržali samo vanjsku formu i ništa drugo nisu priznavali.

A ako ih upitaš: “Ko je stvorio nebesa i Zemlju?”, oni će sigurno reći: “Stvorio ih je Svemoćni i Sveznajući.”

Jasno da ova dva atributa nisu dio njihovog govora. Oni su stvarno priznavali da je Allah Taj Koji je stvorio nebesa i Zemlju, ali Allaha nisu poznavali po Njegovim atributima s kojima je došao islam. Ovi atributi koji su svojstveni samo Uzvišenom Stvoritelju na njihove duše ostavljaju duboke tragove, kao što ih ostavljaju i na sve u svemiru. Priznavali su da je Allah stvorio svemir, kao što je i njih stvorio, ali Mu, ipak, partnere pripisuju i zatim njih obožavaju, jer Allaha nisu spoznavali preko Njegovih sifata, atributa, koji pobijaju i ruše ideju širka i čine je apsurdnom.

Kur'an ih ovdje poučava da je Allah, Koga oni priznaju kao stvoritelja nebesa i Zemlje, On Taj **Svemoćni** i **Sveznajući**.

Dalje, Kur'an im, na temelju Allahovih svojstava, objašnjava ko je On; ukazuje im na sve blagodati koje im je dao nakon što ih je stvorio.

On je Taj Koji vam je Zemlju kolijevkom učinio i po njoj vam prolaze stvorio da stignete kuda naumite. To što je Allah Zemlju čovjeku kolijevkom učinio, svaki pametan čovjek svih generacija shvata na ispravan način. Oni koji se s Kur'anom po prvi put sretnu možda će to shvatiti onako kako vide zemlju pod svojim nogama, podesnu za kretanje, za obrađivanje, i u svakom pogledu podesnom za život. Mi danas ovu činjenicu shvatamo u nešto širem i dubljem značenju, što zavisi od toga koliko smo saznali o njenoj prirodi, njenoj daljoj i bližoj historiji. Oni koji će poslije nas doći spoznat će ono do čega mi nismo mogli doprijeti, jer će se znanje o ovoj temi sve više proširivati i produbljivati i s napretkom nauke ukazivati novi ciljevi i horizonti i čovjeku nepoznate stvari otkrivati.

Mi smo danas svjesni činjenice da je Zemlja kolijevka čovjeka, na kojoj on iznalazi puteve opstanka, kao i činjenice da je ova planeta prošla kroz razne faze razvoja dok nije postala podesnom da bude kolijevka za čovjeka. U toku ovih razdoblja njena suha i čvrsta kamena površina pretvorena je u zemljište podesno za obrađivanje – sijanje; spajanjem vodika i kiseonika stvorena je voda; određeno joj da se oko sebe (svoje osi) okreće, dan čini ravnomjernim, a ta ravnomjernost utječe na temperaturu podesnu za život. Brzina njenog okretanja prilagođena je tako da predmeti i živa bića na njoj neće biti rasuti niti odletjeti u zrak. Također znamo da je Allah, dž.š., ovoj planeti dao takvu gravitacionu silu koja joj omogućava da uvijek bude na svojoj putanji i sačuva svoj zračni omotač, što život na njoj čini mogućim. Ako bi na Zemlji nestalo zraka, ne bi bilo ni života, kao što ga nema na drugim planetama čija je sila teže neznatna pa su ostale bez svog zračnog omotača, kao što je npr. Mjesec. Ovu silu teže Allah, dž.š., prilagodio je ostalim činiocima nastalim iz kretanja Zemlje, pa je dao da neživa i živa bića ne budu rasuta i raspršena, a istovremeno je i čovjeku i životinjama omogućio da se po njenoj površini slobodno kreću. A ako bi gravitaciona sila bila povećana mimo odgovarajuće granice, onda bi i živa i neživa bića bila "prikovana" za zemlju,

a kretanje bi im bilo otežano ili nesnosno. S druge strane, povećenje vazdušnog pritiska prilijepilo bi ih za zemlju ili ih smrvilo, kao što mi zračnim pritiskom smrvimo muhu kada prema njoj usmjerimo udarac, a da je rukom ni ne dotaknemo. A ako bi ovaj pritisak bio smanjen, onda bi nam pluća i krvni sudovi jednostavno eksplodirali.

Iz činjenice da je Zemlja učinjena kolijevkom, a po njoj putevi prilagođeni za život, Svemogući je stvorio još mnoge druge pojave tako da sve skupa omogućava čovjeku opstanak i život mu čine lakšim. Ako bi bilo koja od njih izostala, život bi ili nestao ili bio znatno otežan. Neke od ovih pojava o kojima je riječ jesu: velika količina vode, od koje se na površini Zemlje formiraju mora, okeani i ostale vodene površine u dovoljnoj mjeri da upiju sve otrovne gasove koji nastaju zbog mnogih raznih procesa koji se dešavaju na njenoj površini i da sačuvaju njenu atmosferu u stanju podesnom za život i oživljavanje. Jedna od tih pojava jeste i biljni svijet, koji, kao najsavršeniji aparat u nekom potpuno savršenom laboratoriju, proizvodi i održava balans kisika što ga živa bića udišu, tako što ga "proizvodi" u od Boga propisanoj mjeri. Kad ne bi bio održavan taj balans, sva živa bića ubrzo bi se ugušila.

Mnogo je ovakvih i sličnih pojava koje potvrđuju činjenicu: *On vam je Zemlju kolijevkom učinio i po njoj vam prolaze stvorio.* Sve to svjedoči svemoć i sveznanje Stvoritelja nebesa i Zemlje, te čini da ljudska srca osjete kako postoji Svemoćna ruka, Koja svime upravlja, i kud god baci svoj pogled i svrati pažnju, čovjek će se uvjeriti da nije slučajno stvoren, nije prepušten samome sebi, da je u vlasti te Ruke i da Ona njime upravlja sve dok je živ, kao i poslije njegove smrti.

...da biste bili upućeni. Ako čovjek samo posmatra ovaj svemir i svu skladnost i harmoniju koja u njemu vlada, dovoljno je da mu srce bude upućeno na Tvorca ovog svemira i njegovu začuđujuću sređenost. Tvorca, Koji nakon što je Zemlju pripremio za čovjeka, na njoj stvara i sve ostale uvjete podobne za život i oživljavanje.

On je Taj Koji s neba s mjerom spušta vodu, pomoću koje u život vraćamo mrtve predjele – tako ćete i vi biti oživljeni.

A vodu koja se s neba spušta poznaje svaki čovjek, i svako je može vidjeti. Uprkos činjenici da se to stalno ponavlja, većina ljudi pored te neobične pojave prolazi ne obraćajući na to nikakvu pažnju.

Pa ko je stvorio ovu Zemlju? Ko je na njoj dao vodu? Ko je dao osobinu vodi da se na toploti pretvara u paru? Ko je pari dao osobinu da se uvis diže, da se na nebu zgušnjava? Ko je svemiru podario i druge osobine koje čine da ta zgusnuta para bude napunjena strujom koja pri punjenju i pražnjenju čini da pada voda? Šta je struja? Šta je ovo, a šta ono? Mi svoja osjećanja opterećujemo sporednim naučnim stvarima, a to nas sprečava da sagledamo sklad i harmoniju ovog čudnog svemira, umjesto da od nauke uzmemo ono što će nam izoštriti osjećanja i oplemeniti srca.

Onaj Koji s neba s mjerom spušta vodu. Količina vode određena je i uravnotežena, ni previše, pa da potopi, ni premalo, pa da se zemlja isuši i da sve živo uvehne.

...pomoću koje u život vraćamo mrtve predjele... a oživljavanje i život slijede vodu, a iz vode je sve živo nastalo. Tako ćete i vi biti oživljeni.

Onaj Koji je prvi put stvorio život tako to može ponovo učiniti. Onaj Koji je prvotno učinio da obamrla zemlja oživi, na isti će način to na Sudnjem danu učiniti i sve na početak vratiti, a to Allahu nije teško učiniti.

Zatim stoka, od koje oni jedan dio odvajaju za Allaha, a jedan dio za nekog drugog, a Allah je nije zbog toga stvorio, već da bude jedna od Allahovih blagodati ljudima.

On je Taj Koji stvara stvorenja svake vrste (od svega je po par stvorio) i daje vam lađe i kamile da putujete, da se leđima njihovim služite, i da se, kad na njima jahali budete, blagodati Gospodara svoga sjetite, i da kažete: "Hvaljen neka je Onaj Koji je dao da nam one služe, mi to sami ne bismo mogli postići. Mi ćemo se sigurno Gospodaru svome vratiti."

Parnost (muško-žensko) čini osnovu života, na to nas upućuje i citirani ajet. Sve živo je u paru stvoreno, čak i ona prvobitna ćelija u sebi nosi svojstva muško-žensko. Možda je parnost osnova i za cjelokupan svemir, a ne samo života. Ako u obzir uzmemo činjenicu da je osnova svemira atom koji se, kako

to dosadašnja istraživanja pokazuju, sastoji od negativnog elektrona i pozitivnog protona.

U svakom slučaju parnost je u životu vidljiva, a Allah je Taj Koji je od svega po par stvorio, kako od čovjeka, tako i od svega drugog.

- 26 *A kad Ibrahim reče svome ocu i narodu svome: “Nemam ja ništa s onima kojima se vi klanjate,*
27 *ja se klanjam samo Onome Koji me je stvorio, jer će mi On, doista, na Pravi put ukazati.”*
28 *On učini riječi tevhida trajnim za potomstvo svoje, da bi se (sebi) dozvali.*
29 *A Ja sam dopustio ovima, a precima njihovim, da uživaju, sve dok im nije došla Istina i Poslanik očevidni.*
30 *A sada, kad im istina dolazi, oni govore: “Ovo je vradžbina, i mi u nju nikako ne vjerujemo.”*
31 *I još kažu: “Trebalo je da ovaj Kur’an bude objavljen nekom uglednom čovjeku iz jednog od ova dva grada!”*
32 *Zar oni da raspoložu milošću Gospodara tvoga? Mi im dajemo sve što im je potrebno za život na ovom svijetu i Mi jedne nad drugima uzdižemo po nekoliko stepeni, da bi jedni druge služili. – A milost Gospodara tvoga bolja je od onoga što oni gomilaju.*
33 *A da neće svi ljudi postati nevjernici, Mi bismo krovove kuća onih koji ne vjeruju u Milostivog od srebra učinili, a i stepenice uz koje se penju,*
34 *i vrata kuća njihovih i divane na kojima se odmaraju,*
35 *i ukrase od zlata bismo im dali, jer je sve to uživanje u život na ovom svijetu, a onaj svjet u Gospodara tvoga bit će za one koji budu Njegova naređenja izvršavali, a Njegovih se zabrana klonili.*
36 *Onome ko se bude slijepim pravio, da ne bi Milostivog veličao, Mi ćemo šejtana natovariti, pa će mu on nerazdvojni drug postati;*
37 *oni će ih od Pravoga puta odvrćati, a ljudi će misliti da su na Pravome putu.*
38 *I kada koji dođe pred Nas, reći će: “Kamo sreće da je između mene i tebe bila tolika razdaljina kolika je između istoka i zapada! Kako si ti bio zao drug!”*

- 39 *Toga Dana vam neće biti od koristi to što ćete u mucu zajedno biti, kad je jasno da ste druge Allahu ravnim smatrali.*
- 40 *Zar ti da dozoveš gluhe i uputiš slijepu i one koji su u očitoj zabludi?!*
- 41 *Ako bismo ti dušu uzeli, njih bismo, sigurno, kaznili;*
- 42 *ili, kad bismo htjeli da ti pokažemo ono čime im prijetimo, pa Mi njih možemo svakom kaznom kazniti.*
- 43 *Zato se drži onoga što ti se objavljuje, jer ti si, uistinu, na Pravom putu.*
- 44 *Kur'an je, zaista, čast i tebi i narodu tvome; odgovarat ćete vi.*
- 45 *Pogledaj u odredbama objavljenim poslanicima Našim, koje smo prije tebe slali, da li smo naredili da se, mimo Milostivog, klanja božanstvima nekakvim.*
- 46 *Još davno Mi smo poslali Musaa sa znamenjima Našim faraonu i glavešinama Njegovim, i on je rekao: "Ja sam, doista, Gospodara svjetova poslanik!"*
- 47 *I pošto im je donio znamenja Naša, oni su ih, odjednom, počeli ismijavati.*
- 48 *I Mi smo im dokaze pokazivali, sve jedan veći od drugoga, i na muke smo ih stavljali.*
- 49 *"O ti čarobnjače!", govorili su oni, "zamoli Gospodara svoga, u naše ime, na temelju tebi datog obećanja, mi ćemo sigurno Pravim putem poći!"*
- 50 *A čim bismo ih nevolje oslobodili, začas bi obavezu prekršili.*
- 51 *I faraon obznani narodu svome: "O narode moj", reče on, "zar meni ne pripada carstvo u Misiru i ovi rukavci rijeke koji ispred mene teku, shvaćate li?;*
- 52 *i zar nisam ja bolji od ovog bijednika koji jedva umije da govori?*
- 53 *Zašto mu nisu stavljene narukvice od zlata ili zašto zajedno s njim nisu došli meleki?"*
- 54 *I on zavede narod svoj, pa mu se pokori; oni su, doista, bili narod grešni.*
- 55 *A kad izazvaše Naš gnjev, Mi ih kaznismo i sve ih potopismo*
- 56 *i učinismo primjerom i poukom narodima kasnijim.*

Kurejševići su govorili da su oni potomci Ibrahima, a.s., što jeste tačno, ali su govorili i da oni slijede vjeru njegovu, što

nije tačno. Naime, Ibrahim, a.s., objavio je riječi tevhida sasvim jasno, i odlučno i tu nema ničeg nejasnog ni spornog.

Allah, dž.š., navodi nas da obratimo pažnju na postupke Njegovih pravih robova i Svojih vjerovjesnika, a naročito na postupke Svoga prijatelja Ibrahima, a.s. *A Ibrahima je Allah uzeo za prijatelja.* (4, 125)

(Nastavit će se)